

miro križić **BILIE HOLIDAY & LESTER YOUNG**

Billie Holiday i Lestera Younga vezalo je prijateljstvo i glazbena suradnja, on je njoj dao nadimak "Lady Day", a ona njemu "Pres" (od "President") i tako su ih do smrti oslovljavali i svi njihovi prijatelji. O njima su napisane brojne knjige i snimljeni filmovi - on je bio glasoviti tenorsaksofonist (Woodville, 27.kolovoza 1909. - New York, 15.ožujka 1959.), a ona najznačajnija pjevačica u povijesti jazza (Baltimore, 7.travnja 1915. - New York, 17.srpnja 1959.).

U atmosferi sredine tridesetih godina, kad su Billie i Lester postajali glazbene ličnosti, o *jazzu* se počinje ozbiljnije razmišljati kao obliku jedne nove glazbe. Naime, dok je još krajem 1920-tih godina američki tisak ignorirao postojanje *jazza*, sredinom 1930-ih u časopisima i dnevnim novinama pojavljuju se reportaže, komentari i kritike o *jazzu*, počinju izlaziti i dva redovita časopisa *Metronome* i *Down Beat* isključivo posvećena *jazzu*, a već je objavljena i prva knjiga o *jazzu*. Bilježimo još jednu pojavu na Sjeveru i Istoku SAD-a, a ta je da su neki sastavi "izmiješani" sa crnim i bijelim glazbenicima, što ukazuje na težnju rasne integracije u *jazzu* koja je u Chicagu počela još krajem 1920-ih godina. Sve je to kulminiralo krajem 1937. onim fantastičnim kulturološkim događajem, nastupom Orkestra Bennyja Goodmana u Carnegie Hallu, kojim je *jazz* konačno i priznat kao glazbena umjetnost.

LESTER YOUNG

Lester Young je baš u to vrijeme ostvario svoje najveće domete. Nikada nije pohađao neku glazbenu školu, veoma mlad svirao je u New Orleansu - bubnjeve, pa alt-saksofon u sastavu svoga oca Billyja Younga, putujućeg glazbenika na sajmovima i zabavama. Svirao je nakon toga tenor- i bariton-saksofone u orkestru Arta Bronsona, pa zatim kod legendarnog Kinga Olivera i u Blue Devils orkestru Waltera Pagea u Kansas Cityju. Konačno, 1934. kod znamenitog Andyja Kirka, Fletchera Hendersona, te Counta Basieja. Baš u tom orkestru doživio je najveća priznanja svrativši pažnju na svoj potpuno drugačiji način sviranja tenor-saksofona u odnosu na druge glazbenike. Bio je izvanredan tehničar, a svirao je opušteno uz zvučnost razmjerno manjeg volumena i "suho" formiranim tonom, štedljivijeg liričnog zvuka, dugih melodijskih linija koje su sadržavale malo nota. Takvim načinom sviranja i kvalitetama nagovijestio je ono što se u *jazzu* dogodilo desetljeće kasnije. On je, naime, ukazao jasne smjernice Charlie Parkeru za novi i tada avangardni *be-bop*, a posebno glazbenicima sa Zapadne obale, koji su petnaest godina kasnije svirali *cool-jazz*. Lester Young je tako postao predvodnik mladih (Charlie Parker, Wardel Gray, Sonny Stitt, Gene Ammons, James Moody) i izvanredne generacije bijelih saksofonista (Georgie Auld, Bob Cooper, Allen Eager, Brew Moore, Stan Getz, Zoot Sims i Herbie Stewart), glazbenika koji povezuju moderni *be-bop* unatrag sa *swingom* ili unaprijed prema *coolu*, zvuku glatkom i tamnom. Uporaba prolaznih

akorda kojima se proširuje harmonijska improvizacija, te smisao za kontraste i neočekivane obrate u melodijskom kretanju (izvanredni akcenti i nagle sinkope) uz snažan *swing* preuzeo je od Younga Charlieja Parkera, stvarajući time ono što se sredinom četrdesetih godina nazivalo modernim *jazzom* (*be-bop*).

Onaj pak "ogoljeli" melankolični i nježni senzibilitet preuzet od Younga (bio je to odraz Younga - glazbenika rijetke emotivnosti) obilno je korišten petnaest godina kasnije u *cool-jazzu*. Toliko o njegovom umjetničkom značenju i doprinosu razvoju *jazz* glazbe. Napomenimo još samo da neki muzikolozi smatraju mnoge od njegovih snimaka iz razdoblja od 1936. do 1940. godine za najbolje improvizacije sola u cijeloj povijesti *jazza*.

Neposredno pred smrt (posljedica srčanog udara) bio je atrakcija u pariškom *jazz*-klubu "Blue Note". U hotelu je osjetio slabost, vratio se hitno u New York odlučivši od svega dići ruke. Nije više imao poticaja. Umro je nakon nekoliko dana u malom jeftinom hotelu. Boravak u Parizu pred kraj života i smrt u New Yorku inspirirala je francuskog filmskog režisera i zaljubljenika u Lesterovu umjetnost, Bertranda Taverniera, da načini sjajan film koji je dobio i Oscara.

BILLIE HOLIDAY

O toj posljednjoj pjevačici klasičnog *bluesa*, koja je u naše doba prenijela mnogo od duha glazbe dvadesetih godina najbolje svjedoče

brojne snimke na raznim nosačima zvuka od 1933. do 1959. godine, mnoge od njih baš s Lesterom Youngom. One najbolje govore o tome što je legendarna "carica bluesa" prenijela u svijet *jazza* i *bluesa* prije svoje tragične smrti.

Onaj tko dovoljno ne poznaje njezinu umjetnost, ostat će možda malo i razočaran jer mu se neće svidjeti oporost glasa ili će ga odbiti monotone melodije. Ali ako pažljivije posluša, otkrit će pravu riznicu njenog vokalnog izraza, dirljivi stoicizam kojim se dočekuje pad, dirljiv zato što ovaj tužni glas podjednako izražava strah i tugu, ali i strast jedne nesretne žene, vjerojatno najtragičnije ličnosti među pjevačicama *jazza*.

Tinejdžerski roditelji, majka Sadie Fagan i otac Clarence Holiday, rano su se razišli. Otac joj je bio glazbenik gitarist, i to je bio jedan od razloga zašto je zavoljela *jazz* koji je interpretirala već u petnaestoj godini svoga života kad se doskitala iz Baltimorea u New York i postala maloljetna prostitutka. Ona je okusila onu gorku stranu života jer u osamljenosti velegrada, kao silovano i napušteno dijete, nije mogla mnogo birati: teški rad ili skitnja pločnicima u potrazi za (ne)srećom. Od toga nesretnoga trenutka, toga samostalnoga kretanja u život, zauvijek je ostala pod stresom tih grubih susreta sa stvarnošću. Sama spominje u svojoj autobiografiji "Lady Sings the Blues", koju je napisala zajedno s Williamom Duftyjem, da ne vjeruje da itko od pjevača *jazza* riječi "glad" i "ljubav" pjesmom može bolje izraziti od nje. Hapšena i osuđivana, odaje to stanje i glasom, osjećajem nesigurnosti, zapravo zaplašenosti nesretne žene koja je

osjetila malo dobra u svom životu. I o njoj je 1973. godine snimljen film "Lady Sings the Blues", nažalost, veoma loš unatoč izvrsnom glumačko-pjevačkom nastupu Diane Ross. Značajniji su njezini nastupi kao glumice pjevačice u filmovima "Symphony in Black" (1935.), "New Orleans" (1947.) uz Louisa Armstronga i orkestar Woodyja Hermana, te "Hot Jazz on Film" (1950.) uz Counta Basieja.

Billie je frazirala, a to je vrlina vokalne *jazz* improvizacije, na potpuno instrumentalan način - onako kako bi npr. činio Lester Young saksofonom - no nikada nije narušavala melodijsku liniju niti se sukobljavala s besprijekornim tretmanom i doživljajem teksta. U njenom pjevanju otkrivamo čulnost, životno iskustvo i seksualnost - osobine najboljih ostvarenja u *bluesu* Bessie Smith i Ma Rainey. Premda nije bila *blues* pjevačica i malo je pjevala *blues*, sve što je otpjevala bilo je prožeto osjećajem *bluesa*. A to je vrlo visoka kategorija interpretativne umjetnosti u *jazzu*.

Uz klavirista Teddyja Wilsona i njegove odabrane glazbenike realizirala je niz izvanrednih snimaka, pa su tako snimanja Billie Holiday postala krajem 1930-tih godina legendarnim događajima zbog učešća najboljih *jazz*-glazbenika, članova orkestrara Counta Basieja (Freddie Green, Walter Page, Jo Jones, Buck Clayton i Lester Young), Bennyja Goodmana, Duke Ellingtona, Johna Kirbyja i drugih. To su pravi biseri vokalnoga *jazza*, uz napomenu da je s Lesterom Youngom uspostavila nezabilježen odnos: tenor-saksofonist Young je svirao suptilne uvode, obligata i sjajna sola koja su do perfekcije nadopunjavale vokalne dionice Billie Holiday.

Diskografija:

Lester Young, Count Basie & His Orchestra (Epic - Francuska)

Lester Young & The Kansas City Five (Mainstream-Stateside)

Lester Young "Janmin' with Lester" (Jazz Archives)

Lester Young/Coleman Hawkins "Classic Tenors" (Contact/Stateside)

Lester Young "Pres & Teddy & Oscar" (Verve)

Lester Young "Pres & Teddy" (Verve)

Billie Holiday "The Golden Years" Vol. 1. & 2. (Columbia/CBS)

Billie Holiday "The Commodore" Days (Ace of Hearts)

Teddy Wilson & His All Stars (Columbia/CBS)

i svi Verveovi nosači zvuka nakon 1950.!